

הרב אלהנן בן נון

רב היישוב שילה

א. מעמד אנשי העיר

א. "בבית הדין הגדול"

כתב הרמ"א בשו"ע (ח"מ סי' ב' סעי' א'): "וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן בבית דין הגדול, ומכין ועונשין, והפקרן הפקר, כפי המנהג".

פרוש דבריו, שטובי העיר, נבחרו הצבור שמונו לתפקידיהם ע"י הצבור (כמזכירות הישוב ע"פ מנהג הרווח בישובים), הם בעלי סמכות של בית הדין הגדול לאותם דברים שמנו אותם, או ע"פ המנהג לתת לסמכותם. ע"כ במה שאינו נוגד את הדין והמנהג - יש להם סמכות גדולה מאד. כוחם מתבטא בכך, שבסמכותם לתקן תקנות ולכפותם על הצבור.

אם זו סמכותם של נבחרו צבור, הרי שכח כזה יש בודאי גם ל"מעמד אנשי העיר" - "אספת החברים" אשר היא ממנה את "טובי העיר" - "המזכירות", ונותנת להם את הסמכות הגדולה הזאת. הלוא אין כח ביד השליח אלא מה שיש למשלח. זוהי סמכותה של אספת החברים, לכן יש להתייחס אליה ברצינות רבה, ולבדוק היטב את דרך עבודתה ואת תוצאותיה. אמנם, אפשר והמנהג בישובנו אינו נותן לאספה כח גדול, ובמקרה זה נלך על פי המנהג. בכל אופן, על פי מנהג הקהילות באשכנז לפחות, יש מקום להתייחס לאספה ברצינות ובכבוד.

מכאן, שצריך לבדוק בין השאר, את התנהגותנו בה, ואת יכולתנו להפיק ממנה את מירב התועלת ולתת לה את המשקל הראוי לה.

ב. "שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק"

המטרה העיקרית של האספה, לקבל החלטות על צרכי צבור.

כך היא לשון הרמ"א בשו"ע (ח"מ ס"י קס"ג סעי' א'): "כל צרכי צבור שאינן יכולין להשוות עצמן, יש להושיב על בעלי בתים הנותנים מס, ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים, וילכו אחר הרוב".

ללכת אחר הרוב ע"פ מצות התורה הוא רק כשכולם נמצאים יחד. כך כותב ה"חתם סופר" בתשובותיו (ח"מ ס"י ס"א): "כבר נהגו שבאספת הקהל הולכים אחר הרוב... מכל מקום, היינו דווקא בהתאסף יחד ונועצו יחדיו, אזלינן בתר רובא מגו כולם" (הולכים אחר הרוב מתוך כולם).

דהיינו, אין די שיצביעו, ויגיעו להחלטה. צריכים הם לשבת, להוועץ ולשוחח זה עם זה. לא די שכל אחד יגיד מה שרוצה, צריך גם לשמוע את הזולת, ולשמוע את דעות כל האנשים.

מתוך הדיון יתלבן ויתברר הדבר, ולאחר שנשמעו כל הדעות והנמוקים, יכול כל אדם להחליט מהי לדעתו, ההחלטה הנכונה.

החלטה הנופלת בלי לשמוע את דעות האנשים, אין לה ערך אמיתי. אין היא יכולה לבטא כראוי את רצון הצבור. כי הצבור לא בדק מספיק את הדברים בשביל להגיע להחלטה ברורה.

ג. "לא תתגודדו"

לא רק שאינם יכולים להגיע להחלטה מייצגת וגם לא די יעילה ובנויה, אלא גם אינם שומעים זה את זה. כך הם דברי בעל ספר החינוך (מצוה תע"ר לא תתגודדו): "בחבורה אחת, שחולקין קצתן על קצתן, והן שווין בחכמה, שאסור לעשות כל כת מהן כדבריו, שזה גורם מחלוקת ביניהם, אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה, עד שיסכימו כלם לדעת אחת".

אמנם, עיקר דבריו במחלוקת בהלכה, אבל סכנת הפלוג קיימת תמיד, ואם בדבר הלכה שהוא חמור לכל אחד כשעומד על דעתו, בכל זאת, צריך לשמוע את השני, וללבן את הענין, קל וחומר בהנהגת צבור.

ד. "אל תאמן בעצמך"

לא רק בגלל בעיה של יצוג או מחלוקת, גם כדי להגיע לאמת ולמסקנה יעילה, יש לשמוע את הזולת. כך מורה הרמב"ם (הל' סנה' פ"ב הי"ג) על פי הגמרא: "אע"פ שבית דין של שלושה, בית דין שלם הוא, כל זמן שהן רבים הרי זה משובת. ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה". "שכשהן מרובין מדקדקין כולם ויצא הדין לאמתו" (סמ"ע ח"מ ס"י ג' סק"א).

אמנם זה כשיש להם סבלנות לשבת ולשמוע אחד את השני, אחרת נהפך להיות דיון של חרשים שכל אחד רוצה רק להביע את דעתו, אבל כשמוכנים לשמוע זה את זה, יגיעו להבנה מאוחדת יותר ואמיתית יותר. אין אחד, שיכול להעיד על עצמו שיש איזה דבר בעולם שהוא מבין בו יותר מכל אחד אחר, בלי שיצטרך לשמוע עצה או שאלה. כלום יש למשהו מונופול שהאמת אך ורק אתו ולא עם זולתו!!

למדנו אם כן; 4 מטרות יש להתכנסות אנשי העיר, וברור הדברים בשמיעת הזולת בסבלנות: א. עצם קבלת ההחלטות. ב. יצוג אמיתי של דעת הצבור. ג. מניעת מחלוקת. ד. ברור האמת בין דעות כלם.

ה. הצבעה של גורלות

לא פעם מגיעה האספה לסכום דיון, ועולה הצעה לסדר: "הצבעה בקלפי". יש והצעה זו באה למנוע מחלוקת בגלל נושא רגיש וחוסר יכולת להופיע מצד אי אלו אנשים בצבור. אבל, לפעמים יש הפרזה בענין, ואולי אף כוונה לשנות מאזן קולות ע"י הנעדרים מן האספה. מכל מקום, מן האמור לעיל נלמד, כי מי שלא נכח בדיון ולא שמע את הדברים, אין דעתו צריכה להחשב. אם שריין לעצמו דעה, עוד טרם החל הדיון, מה ערך לה? הלוא לא שמע אל זולתו ולא יכול היה להשתכנע.

לפעמים יש בזה משום דרכי שלום גם אם על חשבון הכוון המדוייק והנכון, ואז "והאמת והשלום אהבו".

1. כבוד הזולת

ישנו גם צד פרטי לענין "שמיעת הזולת". אומרים לנו חז"ל בהמשך ל"ואהבת לרעך כמוך" - "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות ב.). דהיינו; כשאדם משתתף באספה מדבר בה, מצפה הוא כי יאזינו לו עד תום. השמעת דבריו חשובה לו, אולי רק כדי להוציאם החוצה ולא לשמרם בבטנו. אפשר אף יותר מזה; להשפיע על השומעים, ולחדש להם זוית ראייה שונה. אף אם כבר נאמרו הדברים, אפשר, צריך להעמידם בזוית זו שהוא מציגם! אפשר, צריך לתת להם הדגשת יתר? אפשר, אם ישמעו שאדם נוסף חושב כך, והוא בפרט, ישפיע הדבר יותר? כך בדרך כלל עשוי לחשוב.

אם כל השקולים האלה נכונים בקשר לעצמו, קל וחומר בקשר לזולתו. הלוא כבוד חברי צריך להיות כמו זה האהוב עלי (אני עצמי). אבל אם אני רשאי למחול על כבודי, על כבוד זולתי איני רשאי למחול. על כן, גם אם נדמה שאין מה ללמוד מדבריו של פלוני, אנא! שמור על כבודו!

מעבר לזה אומר. משתדל אני לחנך עצמי על פי כלל זה, ופעמים רבות מצאתי עצמי לומד דברים חדשים או נימה חדשה גם מחזרה על דברים ידועים.

2. "עד שתגיע למקומו"

דברתנו על שמיעת הזולת. עד היכן? הלוא יש לזה גבול!?

צד אחד התברר - "כבוד חברך", שפרושו, היה סבלני גם אם נדמה לך שהבנת את דבריו. לעצם ההבנה, הנה תדוש נוסף.

כותב הרמב"ם (הלי סנהדרין פכ"א ה"ט): "צריך הדיין לשמוע טענות בעלי דינין ולשנות טענותיהן".

"לשנות" - פרושו, לחזור. ומביא הרמב"ם ראייה ע"פ הירושלמי ממשפט שלמה המפורסם. כתוב כי שלמה חזר על טענות שתי הנשים בדיוק נמרץ למרות היותו "החכם מכל אדם". דהיינו, אפילו אם יחשוב אדם, שהוא בענין הנדון החכם מכל אדם, יהא זהיר כשלמה המלך. ואם תאמר: מה ערך לחזרה דקלומית? נאמר: אכן,

אין ערך. שנית הטענות באה על מנת שיהיה הדיין בטוח שהבין טענות בעלי הדין לאשורן.

ידוע, תרגיל הנעשה על ידי פסיכולוגים וסוציולוגים, שהוא תרגיל ההקשבה, בו צריך האדם באמצע ויכוח לוחט לחזור על דברי יריביו, ולא במילים שלהם. אין הדבר פשוט כלל. בדרך כלל, נוטה האדם לצטט את נמוקי יריביו באופן, שיהיו נוחים לטענותיו כנגדם. לפעמים, מכל מיני סיבות, לא עמד על תורף הטענות שכנגד. הלוא כך הורו לנו חכמים: "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב' ה').

מהלך שמיעה כזה דורש מן האדם "להחליף מגרש". לראות עצמו שחקן של יריבו המנסה להצדיק אותו. הדבר, כאילו, מנוגד לבטחוננו בצדקת עמדתו, אבל בדרך כלל בא לחפות על חוסר בטחון פנימי ואז הדבר קשה יותר. כשאדם משוכנע בצדקתו, לא יחשוש לכמה רגעים של החלפת השיטה. אין חשש שיחזור בו מדעתו. אבל כשיש בלבו פנימה איזה כרסום פנימי, איזה קול לוחש שהוא מנסה להשתיקו, אז חושש האדם לשנות את טענות יריביו פן ח"ו יחזור בו מדבריו ויחשב לבלתי יציב. אכן, דרושה לזה מדה ראויה של ענוה, ועל כן מקדים הלל הזקן למאמר הקודם שהזכרנו את דבריו: "אל תאמן בעצמך עד יום מותך". אמור לעצמך בקול פנימי: "האמת והצדק לא חתמו אתך חוזה".

תכונה זו - שנית הטענות, היא תרגום של ענוה. מאנשים בעלי תפקיד בצבור, במיוחד בוועדות שבהן נדרש שקול דעת רציני, זוהי תכונה הכרחית. אדם שלא הורגל להביט על נושא גם מזוית הראייה של הזולת, אינו יכול לשבת בוועדה ולשקול שקול דעת הגון. לפעמים, נמצא, אם כן, כי קנה המדה לחברות בוועדה, אינו רק ידע מקצועי כל שהוא, אלא ענוה. היכולת להתרומם מעל זוית הראייה האישית, לנסות להבין את הדעה הנגדית, ואף להיות מסוגלים להציגה בצורה אמיתית. עד כאן, דומני, חובת שמיעת הזולת. דומני, עוד, כי הרבה יש לכולנו עוד ללמוד ולהתחנך בענין הזה.

ה. דעה לשם שמים

כאן, אנו באים לנקודה גבוהה עוד יותר. שמה נשאל: "מי אמר שכך צריך לנהוג באספה? אפשר, בועדה שמונתה לתפקידה ע"י הצבור והרי הם כדיינים, אבל באספה יגיד כל אחד דעתו כמו שנראה לו ודי בכך!?"

אם כך עלה במחשבתנו, כבר שכתנו. אולי אין צורך באספות. יוחלט על כל בעיה דרך מכתבים בתיבות הדואר, דהיינו, הצבעות בכתב ללא דיון. תוצאת גישה זו היא רבוי מחלוקת כמו שכבר הזכרנו בתחילת המאמר. הבה נראה איך מבטאים זאת חכמינו הפוסקים.

כבר הבאנו למעלה את דברי הרמ"א בחו"מ (קס"ג סעי' א') האומר: "כל צרכי צבור שאינן יכולין להשוות את עצמן, יש להושיב בעלי בתים הנותנים מס, ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים וילכו אחר הרוב".

למעלה התמקדנו בענין "הרוב הקובע" נשים נא עכשו לבנו לבטוי אחר: "ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים".

מה ענין "לשם שמים" לכאן? הלוא אין אנו עוסקים בעניני הלכה, אלא בצרכי צבור שהם אינם קבועים אלא עשויים להשתנות ממקום למקום לפי תנאי המקומות. יותר מזה, אלו בעניני הלכה אנו עוסקים, מדוע יכריעו בזה כל הנותנים מס? יכנסו את בית הדין של העיר והוא יכריע! אלא "לשם שמים" הוא ההפך מן האינטרס הפרטי. שלא יגיד אדם דעתו, רק משום שלו אישית הדבר נוח יותר ומה עושים? כולם חברים בישוב, כולם נוגעים בדבר, אם כן, כיצד דנים הם?

הרי, שאין ברירה, אלא להסבר, שכולם צריכים לומר דעתם לשם שמים, אחרת לא יגיעו לשום דבר. מכאן למדנו, שאין רשאי כל אדם לומר את הנוח לו, אלא את מה שראוי לפי דעתו בהתחשב בכל הצבור, בצרכיו ובנטייתו ובכללי הצדק והיושר.

על כן, אין כלל מקום להצבעות בכתב בלא דיון, כי איך ידע האדם צרכי הצבור ורגשותיו אם אינו מוכן לשמעם? כשיאמר: "לדעתי, צורך הצבור כך וכך", יאמרו לו, "מדוע? מנין? בגלל שרצונך דווקא בזה? או שמחשבותיך בכוון זה? אולי צרכי הצבור ונטייתו ודעותיו שונות? הלוא כלל אינך רוצה להקשיב לדברינו?"

אם כן, "לשם שמים" הוא צורך הצבור לאחר שקול דעת וברור הענין. ולצורך זה, צריך לשמוע. כך אמר שלמה המלך: "דרך אויל ישר בעיניו ושומע לעצה חכם" (משלי י"ב טו). ועוד אמר: "משיב דבר בטרם ישמע, אולת היא לו וכלימה" (שם י"ח ג).

ט. "דברי חכמים בנחת נשמעים"

עצה טובה לקריאות בינים. צריך לשמוע היטב לפני שקוראים. הלוא כך אמרו חכמים: (אבות ה' ט) "שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם... אינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל כענין ומשיב כהלכה". כל מאמר הריחו מרגלית יקרה.

מקום רב יש לדקדק בדברי רבותינו אלה ולהגיע לחכמת הדבור והשמיעה, סדריה ועניניה. תורה גדולה היא ולמוד צריכה. לא רק למוד אלא חנוך עצמי, וזה אין מקום לפרטו כאן. נבוא רק בבקשה מכל הקורא דברים אלה. אנא, יכנסו דברים אלה לא רק באזניך, אלא גם בלבך.

הסדר הטוב והנסיון מוכיחים, כי במקום בו מדברים רבים יש צורך לנהל אספה. כשזה אינו - מתרבה הערבוב וזמנם של אנשים נגזל בידיהם עצמם.

לא מזמן נכחתי בדיון צבורי כל שהוא, ורבתה המהומה. רגע אחד לא משלתי בעצמי וספרתי חמישה אנשים פושטים ידיהם זה אל זה בבקשת רחמים כמעט: "תן לי לגמור לדבר", וכמובן, כולם ביחד. יתר על כן, במקום שאין סדר, ואין אדם יכול לשמוע דברי חברו עד סיומם, מתרבות הצעקות בגבור הרעש. אפשר על ידי הרמת קול יכריע אולי אדם את הענין בדבריו. כשמורם הקול, משתנה גם טון הדבור, מתלהטות הרוחות ומתרבה המחלוקת. ודברי חכמים בנחת נשמעים.

י. שרשי דברים

כותב השו"ע (חו"מ י"ד סעי' ד') "רואה הדיין שבעל דין חושדו שנוטה הדין כנגדו, צריך להודיעו מאיזה טעם דנו, אפילו אם לא שאל". מוסיף הרמ"א: "וכל שכן, אם אומר כתבו לי מאיזה טעם דנתונו?".

מכאן, עצה טובה ופשוטה. ראוי שינמק האדם את דעתו. מתוך נמוקיו יוכלו האחרים להסכים עמו, או לדעת מה החסרון בדבריו, לדעתם. קשה להתייחס לדברים שאין להם הנמקה.

יותר מזה, נוהגים הרבה פעמים לערבב בין עובדות להערכות. למרות שההערכות בנויות על עובדות הרי הן תלויות בהתרשמותו האישית של הדובר. בהצגת הדברים, הרבה פעמים, ההערכות הופכות להיות עובדות ממש, והרי הדבר מטעה את השומעים. צריך להציג דברים כהוויתם כדי שיתברר לשומעים בצורה נאמנה.

יא. "ברב עם הדרת מלך"

לאור כל האמור על "מצות השמיעה", ובמיוחד לאור מצב התכנסות האספות, יהיו בודאי כאלה שינידו ראשם ויאמרו: "נו, כל כך מסובך אז עדיף לותר על הכל". אכן, במקום שאספת החברים אינה מוכיחה את עצמה, ישנה מגמת נסיגה לכוון של מיעוט אספות ורכוז סמכויות אצל בעלי תפקידים.

אם קיים אמון מלא בבעלי התפקידים, וקיימת מערכת חברתית נכונה של בקורת גלויה ועדינה, אין לחשוש. בעלי התפקידים, בודאי יביעו מצדם רצון להתחשב בדעות הצבור, לדווח ולקבל בקורת ברצון.

דא עקא, שמערכת כזאת מצריכה חנוך עצמי מעולה והתגברות מוסרית ממושכת, ועדיין רבה העבודה לפנינו. מצוי יותר כשיש רכוז סמכויות, שמאידך פורחת בקורת שלילית, לה"ר והתפרצויות, ואז יצא שכרנו בהפסדנו.

על כן, ראוי וטוב להשקיע מאמץ רב בהתכנסות הצבור, מתוך אותן סבות שמנינו מתחילת המאמר ולפי כל הנאמר בו.

מעוט האספות או בטולן, מבטל חלק גדול מן המשותף לצבור, והופך הוא את הצבור מקהילה אחת לאוסף של אנשים אשר כל אחד מושך לכוון שלו.

הדבור המאחד, כלי הקשר האמיתי בין חלקי הצבור, חייב למצוא את המסגרת הנכונה שלו. גם אם קשה לקיים אספה כל שבוע, הרי בכל הכח צריך להחזיק בכלי זה ע"ימ לקיים את האחדות. הויתור על כלי זה, או הזלזול בו, הוא דבר מסוכן

שעלול לגרום מחלוקת גדולה, או במקרה הטוב יותר, אדישות כלפי עניני הצבור ואדישות כלפי הזולת. ממנה נמשכת מערכת מוסרית הרואה את העיקר ואת המטרה ברווחת הפרט, "ולא כאלה חלק יעקב".

צריך להבין ערכה של האספה המאחדת, להאמין בכוחנו, כי אנו יכולים לאתזו בה במדה המתאימה לנו, ולהשתדל להתקרב זה לזה קרבה של אהבת ישראל, ושל קדוש ד'.

ב. הזהירות ברכוש הצבור

א. הפליגו רבותינו מאד בגדל החיוב להזהר ולהשמר בממון חברו וק"ו בממון הצבור. וכך נאמר בתוספתא לבבא-קמא (פרק י') "הגוזל את הרבים חייב להחזיר לרבים. חמור גזל הרבים מגזל היחיד, שהגוזל את היחיד יכול לפייסו ולהחזיר לו גזלו, הגוזל את הרבים אין יכול לפייסו ולהחזיר גזילן". אמנם דברים אלה דנים במי שגזל מכמה אנשים ואינו יודע, כמה גזל וממני? ואז אינו יכול להחזיר ותקנתו היא "יעשה בזה צרכי רבים" (ביצה כט). אבל אין זו תקנה שלמה. ישנם מקרים שאפשר להחזיר לאותם רבים שהממון שלהם אבל מאידך קשה לפייסם כי רבים הם וצריך לפייס כל אחד. בהיותנו חיים יחד אנו מצווים לשמור מאד שלא לפגוע ברכוש הצבור, כי גם אם אנו יכולים להחזיר לצבור את הנזק, הרי שאם הדבר גרם תרעומת אצל חברים בצבור, קשה מאד כידוע לפייסם, דבר זה עלול ג"כ ח"ו להעיב על יחסי אנשים בתוך הצבור.

ב. עוד אמרו חז"ל... "אמר ישעיה (ס"ג) כי אני ד' אוהב משפט שונא גזל בעולה - אם רוצה העולם שאקבל העולה ישיב הגזל לבעליה ואחר כך אם יעלה עולה עליה אקבלנה" (תנחומא צו י"ד).

ואם נכשלונו בטעות בממון חבר או ממון צבור הרי דבר זה פוגע ח"ו שלא תתקבלנה תפלותינו. אם באדם פרטי לפעמים אין ברירה אלא לסמוך על כך שבערב יו"כ ימחל

ב"תפילה זכה" על ממון שלא החזירו לו והוא וגם תברו שכתו זאת, הרי שבצבור אין אפשרות למחול.

ג. הגמי' במסכת סוכה מביאה משל מעניין: "משל למלך בשר ודם היה עובר על בית המכס, אמר לעבדיו, תנו מכס למוכסים, אמרו לו, והלוא כל המכס כולו שלך הוא, אמר להם, ממני ילמדו כל עוברי דרכים ולא יבריחו עצמן מן המכס. אף הקב"ה אמר, "אני ד' שונא גזל בעולה - ממני ילמדו בני ויבריחו עצמן מן הגזל" יש כאן בטוי מענין "יבריחו עצמן מן הגזל". דהיינו בגלל החשש שמא בטעות נכשל כדאי שנבריא את עצמנו מן הגזל, גם בדברים שאיננו חייבים בהם על פי הדין.

ד. ישנה בעיה הלכתית שהתעוררה בדור האחרון וכבר הזכרנו אותה בהזדמנות קודמת. השאלה היא אם צבור הוא הגדרה של שותפין או הגדרה של מהות עצמאית נפרדת. אם לגבי צבור מקובל לראות את הצבור כשותפין, הרי במקרה שהצבור משותף תחת הכותרת של חברה או אגודה בע"מ (בערבון מוגבל) ישנם פוסקים לא מעטים שדעתם שאין הם נחשבים כשותפין אלא כ"אישיות ממונית אחת". יש לכך השלכות רבות ולענין הזהירות ברכוש הצבור הדבר אף מחמיר את הבעיה שכן קשה לפיס את החברה בע"מ עוד יותר מאשר שותפין רבים.

ה. לשם הלמוד והתקון נתמקד סביב שתי בעיות: 1. שמוש ברכוש הצבור; 2. שמוש בטלפון בפרט.

לישובנו הצעיר ישנה הסטוריה "ארוכה" של קשיים פרטיים וצבוריים. בצוק העתים נתקרו האנשים והרגישו עצמם כמשפחה אחת. הרגשה זו לפעמים מטשטשת את הגבולות הברורים בדרך כלל בין אדם לאדם. מתוך כך לפעמים, כמו בתוך משפחה, נוהגים להשתמש ברכוש של אחד מתוכה בלא לחשוש להקפדה מצדו כך גם בישוב כשלנו עלולים הדברים להתרחש. מובן שלפעמים הדבר נעשה מתוך הסכמה של שתי משפחות שמרגישות שהן יכולות להרשות לזולתה לחוש בביתה כבביתה. כשהדבר מוסכם, מובן שאין בעיה, אבל גם כאן צריך זהירות שלא להרגיש כמו בבית "יותר מדי".

זהירות יתר דרושה כשאין הסכמה ברורה או ביחס לרכוש הישוב. מתוך הקשיים שהזכרתי פעמים רבות נתן הישוב הסכמה לשמוש ברכושו לצרכים פרטיים כפי שהתחייב מן המצבים הקשים בהם עמד "דור המיסדים". מאידך, צריך לדעת שליברליות יתר ברכוש הצבור כשאינה מעוגנת ברשות מפורשת, אינה במקום. וגם אם לפני שנה או שנתים אפשר היה להשתמש בצידו של הישוב אין הדברים אמורים בהכרח גם לגבי היום. במיוחד לאור קשיים ארגוניים שהישוב עומד בפניהם, נוצר מצב בו רכוש רב של הישוב מונח במקומות רבים ללא השגחה או טפול. זו כמובן בעיה הדורשת טפול מהיר, אבל כמובן אין זה נותן מקום לחפשיות בשמוש בכספי הצבור. גם אם אני חלק מן הצבור הרי שדרושה לי הסכמת האחראים לפחות, אם לא הסכמת כל הצבור. אמורים הדברים גם לצידו אשר מונח בחוץ, או שנתן פעם לצרכי שמוש.

ו. אחת הבעיות הקשות היא השמוש בטלפון. גם לאור הקשיים בתפעול הטכני של הטלפון והעובדה שאין "מונה שיחות" מתחדד הצורך להקפיד. לדוגמא אם אדם רוצה לצלצל, אין בכיסו אסימונים ואין לו כלי כתיבה או שעון לרשום ולהעריך מספר השיחות. יכול הוא לצלצל בתנאי שמיד לאחר השיחה יחפש כלי כתיבה או יגדיל את אומדן מספר השיחות במספר כזה שלא יטעה ח"ו לרעת הצבור אלא על חשבונו. דהיינו אדם שאינו יכול להעריך אם דבר דקה אחת או חמש דקות ישלם עבור חמש, אחרת אין לו הרשות להשתמש בטלפון. מובן שאם רואים כי מכשיר הטלפון הצבורי אינו מפסיק את השיחה לאחר הזמן המיועד יש צורך להודיע מיד לאחראים על כך או לדאוג לנתק את החוגה על מנת שא"א יהיה להשתמש בו. א"א לסמוך על כך שכל אדם המחגי שם ימדוד בשעונו את הזמן ויטרח לחפש אדם מן הישוב על מנת לשלם עבור השיחות.

ז. לצורך הענין נעתיק מספר הלכות הנוגעות בין ליחיד ובין לצבור ולעורר ולהזכיר:

1. השואל כלי מחברו חייב באחריותו ואם נזוק אפילו שלא מחמת רשלנות חייב לשלם. (ישנם מקרים מסוימים של אונס שבהם יהיה פטור בכל אופן אבל לשם כך יש לשאול שאלה) (שו"ע חו"מ ש"מ סעי' א').

2. השואל חפץ מחברו סתם רשאי להשתמש בו כל זמן שהדבר נחוץ לו. גם המשאיל רשאי לבוא ולבקשו בכל עת. שאל ממנו לזמן מסוים אין המשאיל יכול לדרשו חזרה עד תום כל הזמן, אבל כמובן תהיה זו רעה תחת טובה אם יסרב השואל להחזירו לו (שם ס"י משי"א סעי' א').

3. אין השואל רשאי להשאיל את החפץ לאדם נוסף אלא אם כן הדבר מוסכם על המשאיל (שם ס"י שמ"ב סעי' א').

4. אין אדם רשאי לשאול חפץ מחברו שלא מדעתו. חייב הוא לקבל את הסכמתו לכך. והשואל שלא מדעת, גולן הוא. אבל אם יודע בוודאות גמורה כי חברו מסכים לכך מותר לו לקחת אם אין חברו נמצא, ובלבד שיודיעו מיד כשיוכל (שם ס"י שני"ט סעי' ה' וסברא). אם חברו אינו נמצא אין בניו הקטנים יכולים לתת לו להשתמש בחפץ אא"כ יודע הוא בוודאות גמורה כי חברו מסכים לכך (ס"י שס"ו סעי' ג').

5. אין האדם רשאי לשאול שלא מדעתו על מנת להחזיר (כדלעיל) ואם לקח בלא רשות חייב להחזירו מיד. אם אפשר שנודע לבעל החפץ שהחפץ נלקח מרשותו חייב להודיעו שהחזיר לו ולפיסו על שלקח. כמו כן אם יש חשש שמא ראהו אדם אחר שהוא לוקח את החפץ חייב להודיע לבעל החפץ שמחזיר. אבל אם לא נתקימו אחד משני תנאים אלה רשאי להחזיר בלי להודיעו (ס"י שני"ה).

6. יש להמנע מלקחת חפץ השיך לי מרשות חברי כאשר אינו בביתו, שמא יראה משהוא אחר מבני הבית או מן הישוב ויבא לחשד בי (ב"ק כג).

ח. כל כך הקפידה תורה על הגזל עד שאמרו בגמרא: "אמר שמואל אפילו גזל מרש (קורה גדולה) ובנאו בבירה (בבנין גדול) מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מרש לבעליו" (תענית טז). ואין עבירה זו מתכפרת עד שיחזור וירצה את חברו. דברים אלו אמורים גם לגבי רכוש היחיד וביתר תוקף לגבי רכוש הצבור.

ט. לא רק להמנע מפגיעה ברכוש הצבור צריך, אלא גם לשמור על רכוש הצבור מפני נזקים וכך כותב הרמב"ם "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר "ואהבת לרעך כמוך" לפיכך צריך לספר בשבח ולחוס על ממונו כאשר

הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו" (הל' דעות פ"ו ה"ג). אם כן על פי הרמב"ם מצוה זו כלולה במצות אהבת ישראל. אבל חייבים אנו לשמור ולמנוע נזק לרכוש הזולת גם ע"פ מצוה אחרת והיא השבת אבדה. וכך כותב השו"ע ע"ד הגמרא: "אבדת קרקע גם כן חייב להשיב שאם ראה מים באים לשטוף שדה חברו חייב לגדור בפניהם כדי להציל" (ח"מ ס"י רמ"ט סעי' ט'). דהיינו הצלת רכוש הזולת הוא בכלל "השב תשיבם לאחיד" ובכלל "לא תוכל להתעלם". במיוחד בתנאים של היום שיש לישוב קשיים בנהול ענייני הפנים מצוה על כל אחד ואחד מאתנו לסייע בשמירת רכוש הצבור.

נתאמץ נא להרגיל את עצמנו להיות דואגים איש לרעהו ולצבור הקדוש אשר אנו יושבים בקרבו וכל רואינו יכירו וידעו כי גדל כאן צבור באהבת ישראל.